

“Afrika kan de wereld voeden!”

De soms verbazingwekkende uitgangspunten voor verandering van de Afrikaanse landbouw

Niels Röling
Em. Hoogleraar
Communicatie en Innovatiestudies
Wageningen Universiteit

Tegenwoordig ben ik vooral met CoS bezig

Afsluiting eerste fase CoS: promotie University of Ghana, Legon

Mijn onderwerp

- Een ongewenste situatie stimuleert theorie over hoe je haar kunt veranderen
- De Afrikaanse landbouw is een ramp in wording
- Wat zijn de belangrijkste theorieën op grond waarvan men hem probeert te veranderen?
- Die vraag probeer ik te beantwoorden

Ethiopië, Oct. 2009

- De essentiële lenteregens blijven uit als gevolg van klimaatverandering
- De bevolking verdubbelt elke 25 jaar en neemt jaarlijks toe met 2,2 miljoen
- De slachtoffers zijn zelfvoorzienende boeren. Hun bedrijfjes worden steeds kleiner. Ze kunnen hun 'culturele repertoire' niet volhouden
- Dat gaat dus verkeerd
- Wat denken we ('deskundigen') eraan te doen?

Hoezo Cultureel repertoire?

Bron: Nathalie Kpera, CoS-SIS onderzoekster Benin

Theorie 1: Technologieontwikkeling en -overdracht

- Diagnose: lage productiviteit per ha. Afrikaanse landbouw *stagneert*
- Oplossing:
 - landbouwkundig onderzoek ontwikkelt technologie (bijvoorbeeld nieuwe zaden)
 - draag die over aan boeren
 - zorg dat ze kunstmest krijgen
- En klaar is Kees (de Wit)

Voorbeeld 1: Artikel voedselcrisis NS

De *New Scientist* vroeg de leidende landbouwdeskundigen in de wereld wat er nodig zou zijn om de productiviteit te verhogen. Ze waren unaniem: wat we nodig hebben is onderzoek en ondersteuning van de boeren zodat ze de resultaten kunnen gebruiken... Overheden kunnen iets aan de crisis doen maar alleen als ze investeren in wetenschap die de opbrengsten kan verhogen en in de infrastructuur om de resultaten bij de boeren te krijgen (14 Juni 2008: 28-33)

Voorbeeld 2: Syngenta advertentie

The Economist, Oct. 2009

‘The world needs more food. By 2050, there will be another 2 billion people on the planet. How do we provide enough high-quality food and preserve our environment? At Syngenta, we believe the answer lies in the boundless potential of plants. We develop new, higher yielding seeds and better ways to protect crops from insects, weeds and disease. So farmers can get more from existing farmland and take less new land into cultivation. It’s just one way in which we’re helping growers around the world to meet the challenge of the future: to grow more from less. To find out more, please visit us at www.growmorefromless.com’.

Voorbeeld 3: Conferentie van Association of Applied Biologists, Rothamsted UK, Oct. 2009

‘Agriculture: Africa’s engine for
growth; Plant science and
biotechnology hold the key’

Conclusie Theorie 1

- Theorie 1 is wijdverbreid en persistent (veel gevestigde belangen)
- De mens (boer, instituties) komt er niet aan te pas
- *Pars pro toto* redeneren vanuit technocratisch perspectief
- Kampioen: Alliantie voor Groene Revolutie in Afrika (AGRA) met Kofi Annan

Theorie 2: Markt liberalisering

- Diagnose: Overheidsingrijpen leidt tot inefficiëntie
- Theorie: neoliberal economisch gedachten-goed (o.a. comparatief voordeel, vrije markt jaagt innovatie, schaalvergroting en verlaging voedselprijzen aan)
- Interventie: *Structural Adjustment*; afbraak 'parastatals' en dienstverlening door de overheid
- Globalisering van de voedselmarkt

Consequenties (1)

- Afrikaanse boeren moeten concurreren met gesubsidieerde Amerikaanse rijst, Nederlandse kippenvleugels en Chinese katoen
- Toegevoegde waarde per arbeidskracht in de landbouw in 2003 (in 2000 US \$) in OECD landen was 23,081 met een toename van 4,4% in 1992-2003. For Sub-Sahara Afrika zijn de cijfers respectievelijk 327 and 1,4% (FAO 2005)

Consequenties (2)

- De import van voedsel door Afrikaanse landen is de laatste 10 jaar verdubbeld (politiek aantrekkelijk: stedelijk electoraat gebaat bij goedkoop voedsel)
- De 400 miljoen ha landbouwgrond van SS Afrika staan buitenspel in wereldvoedselvoorziening (vgl. NL: 2 miljoen + ca 12 miljoen)

Geglobaliseerd

Bron: eigen foto CoS-SIS Bamako workshop Mali 2008

Theorie 3: Ontwikkel interne markt

- Toename van de stedelijke bevolking en middenklasse
- Toename voedselimport (kans: importsubstitutie)
- Boeren kunnen hun producten niet kwijt, markt is onderontwikkeld
- Ze hebben geen toegang tot kapitaal, kunstmest, marktinformatie, e.d.

Voedseltransport

Bron: Dr Fadiala Dembele en Amadou Sidibe, CoS-SIS onderzoekers, Mali) ¹⁶

Voorbeeld: Schoolvoeding, Ghana

- Nederlands initiatief
- Diagnose: Kinderen krijgen te weinig/slecht eten. Tast hun leervermogen aan. Boeren kunnen hun producten niet kwijt
- Programma voor schoolvoeding: kinderen krijgen te eten en scholen kopen het voedsel van kleine boeren... Ei van Columbus!
- Wat blijkt?

Het schoolvoeding programma is een (politiek) succes

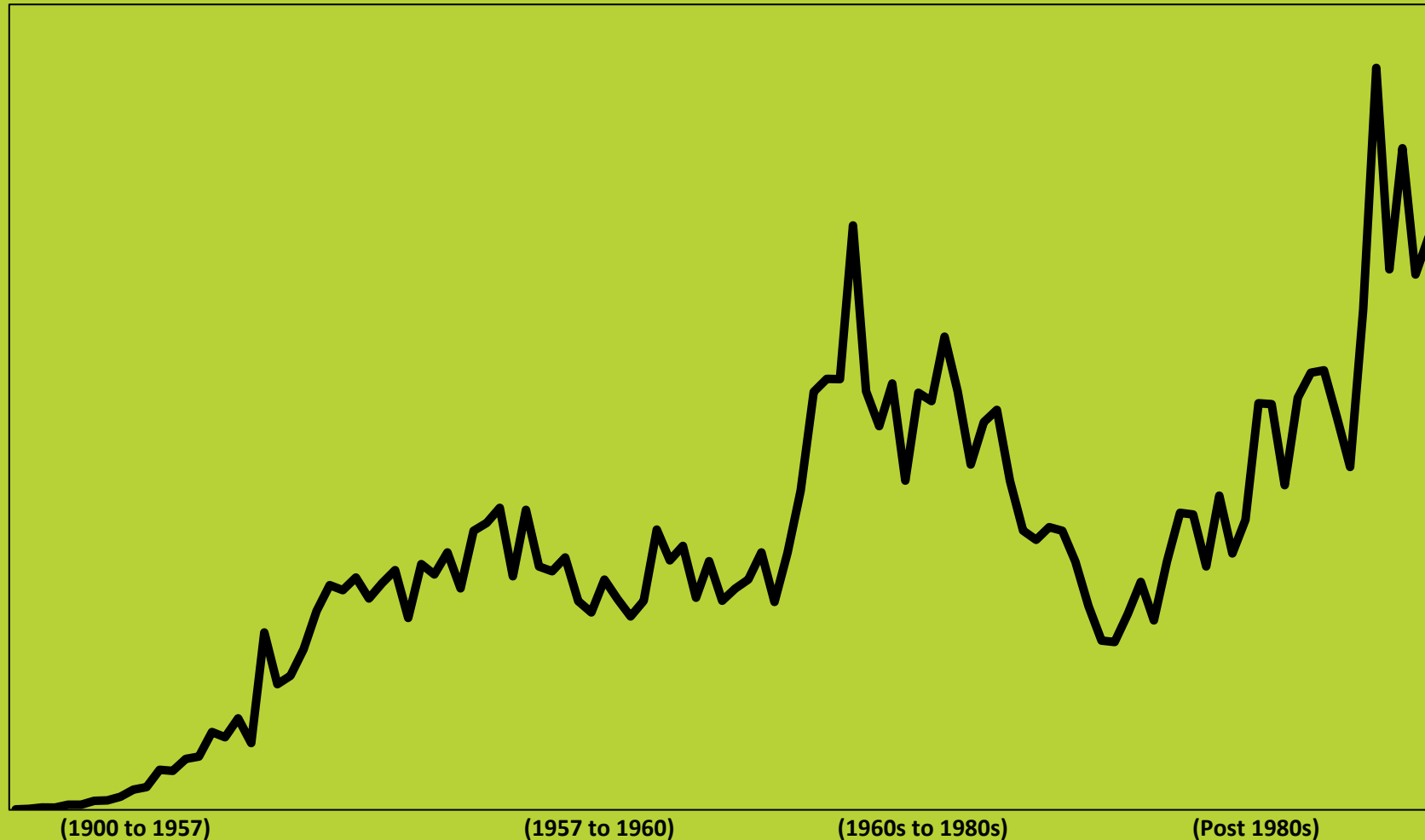
Bron: Kofi Debrah en Kwadwo Amankwah, CoS-SIS onderzoekers

Maar voedsel komt niet van lokale boeren..

Waarom? Onderzoek onder 1200 boeren:

- **Productie en Bewerking:** gebrek aan kapitaal, lage bodemvruchtbaarheid, onzekerheid over toegang tot land, te kort aan arbeid
- **Risico en onzekerheid:** onberekenbaar klimaat, infrastructuur, onzekere markt en wisselende prijzen, corruptie, diefstal, vijandige instellingen, geen weerbare boerenorganisatie
- **Gebrek aan stimulans:** lage prijzen, kans dat familie, patrons en overheid de winst zullen afromen.
- **Geestesgesteldheid:** onbekendheid met entrepreneurschap, landbouw is overlevingsstrategie

Voorbeeld: Cacaoproductie in Ghana

Vanaf 2002 verhoogt overheid percentage FOB prijs dat boeren krijgen van 40 tot ca 70% & goede wereldprijzen (Bron: Willam Quarmine, CoS onderzoeker)

Niks mis met Afrikaanse boeren: dynamisch!

Bron: Dr Bara Ouologuem en Drissa Doumbia, CoS-SIS onderzoekers Mali

De aap uit de mouw? Theorie 4

- Belemmeringen slechts ten dele op bedrijfsniveau... vooral op district, nationaal en internationaal niveau: institutionele randvoorwaarden (beleid, markt- en prijsverhoudingen, protectie, pachtwet, enz.)
- Parameters op bedrijfsniveau worden variabel op hoger niveau
- Instituties blinde vlek (nu Williamson en Ostrom, de Nobelprijzen economie 2009)
- Institutionele ontwikkeling de voorwaarde voor groei NL Landbouw

Uitkomst eerste fase CoS

(acht onderzoeken in Benin en Ghana):

- Uitgangspunt was: technologie is niet aangepast. Dus: participatieve ontwikkeling van effectieve, bruikbare en gewenste technologie
- Resultaat: de 'windows of opportunity' van de boeren zijn zo klein dat er is niks te pakken valt met betere technologie
- Dus: werk aan institutionele voorwaarden (eerlijke weegschalen, pachtverhoudingen, organisatie, marktketens, e.d.)

Tweede fase CoS (2008-2013)

- 9 Prioritaire sectoren in Benin, Ghana en Mali
- Lange aanloop: identificeer realistische kansen voor kleine boeren
- Analyseer netwerken van essentiële actoren (overheid, bedrijfsleven, boerenorganisaties, civil society, e.d.)
- Faciliteer gecoördineerde actie tussen sleutelfiguren: technische en institutionele verandering
- Boeren gaan aan de slag

De CoS-SIS advertentie

‘The world needs more food. By 2050, there will be another 2 billion people on the planet. How do we provide enough high-quality food and preserve our environment? At CoS-SIS, we believe the answer lies in the boundless potential of smallholders. We help to give them reasons to become more productive. So farmers can get more from existing farmland and take less new land into cultivation. It’s just one way in which we’re helping smallholders around the world to meet the challenge of the future: to grow more from less. To find out more, please visit us at www.cos-sis.org’

CoS staat niet alleen

- *IAASTD (2008)*: Strategie voor mondiale voedselzekerheid: duurzame verhoging van de zeer lage productiviteit van de bevolkingslandbouw
- *World Bank (2009)*: 'Awakening Africa's Sleeping Giant': zorgen voor het juiste beleid, versterken instituties, verhogen en verbeteren investeringen in de sector (in navolging van o.a. Noord Thailand)
- *New Scientist (Juni, 2009)*: 'Afrika kan de wereld voeden'

Hopen dat we het bij het goede eind hebben!

Bron: eigen foto CoS-SIS Bamako Workshop 2, Mali 2008

Dank voor Uw aandacht!